

A sajtó

Érdekes megfigyelni: a csehszlovákiai magyar sajtó nem fejlődött ki az államfordulat előtti vidéki magyar lapokból. Ezen a téren feltűnő különbség van például az erdélyi és a csehszlovákiai magyar sajtó között, mert míg Erdélyben a legtöbb magyar újság a *meglévő* vidéki sajtó továbbfejlődéséből ered, Csehszlovákiában a legjelentősebb lapok új alakulatok és *nem kapcsolódnak semmiféle helyi tradícióba*. Mi lehet e különbség oka? Elsősorban kétségtelenül az, hogy az erdélyi magyarság már annak idején szervezettebb és önállóbb volt, mint a szlovákiai: az évszázados különélés, a nagy távolság az ország központjától, Budapesttől, bizonyos autarkabb szellemi és társadalmi életet teremtett benne, s vidéki lapjai sokkal erőteljesebbek, nagyobbarányúak és elterjedtebbek voltak, mint Szlovákiában. Könnyebben kapcsolódhattak tehát az új életbe, a lokális híreken kívül erősebb politikai és színvonalbeli gyökerek fűzték a talajhoz. Szlovákia ellenben teljes egészében a *budapesti sajtó piaca volt*. Nem csoda, hiszen a határ alig hatvan kilométerre kezdődött Budapesttől, s a kitűnő összeköttetés révén hajdan a pesti lapok már délelőtt megjelenhettek a mai Szlovákia valamennyi nagyobb városában. Az élet is erősebb kapcsolatban állt a fővárossal, a vidéknek nem volt egyéni formája, s így a szlovákiai magyart nagyobbstílu ügyekben semmi *más* nem érdekelt, mint amit a pesti lapok közöltek, A vidéki sajtó jelentéktelen maradt, s nem tudott továbbfejlődni.

A másik ok, amely lehetetlenné tette a továbbfejlődést, az elsőnek a következménye: a közönség elkényeztetett ízlése. A budapesti lapok színvonalához szokott olvasó elképzelhetetlennek tartotta, hogy most a vidéki újságokkal elégedjék meg. Jó újságíró kevés volt a mai Szlovákiában, mert mindenki, aki valamit tudott, automatikusan Budapestre került — ellentétben Erdéllyel, ahol az önálló erdélyi életben mégis akadt néhány ügyesebb tollforgató, aki az államfordulat után nyomban bekapcsolódott a helyi sajtóéletbe és értett kifejlesztéséhez. A szlovákiai dilettáns, vagy elbohémésedett »vidéki szerkesztők« képtelenek voltak erre, sem szorgalmuk, sem képzettségük, sem kedvük nem volt a nagyobbarányú tevékenységhez. A közönség tehát könnyen távolodott el a magyar lapoktól márcsak azért is, mert a szlovákiai polgárság nagyrésze kezdetől fogva két- vagy többnyelvű volt, s egyformán olvas magyar, német, vagy cseh lapot. Amint tehát elmaradt a pesti újság, a bécsi, a prágai, vagy a pozsonyi német és cseh lapok felé nyúlt, amelyek színvonalával és értesültségével kezdetben természetesen semmiféle kisebbségi magyar lap nem versenyezhetett. Erdélyben nem kellett félni a hatalmas konkurenciától s a magyar lapok az olvasók biztos támogatásával könnyebben épülhettek ki. Szlovákiában a kontroll túl nagy volt ehhez: az olvasó — aki a magyarság e legnyugatibb tömegében különben is élénk, éber, tájékozott nyugati ember volt,

nagyobb átlagműveltséggel, mint Magyarország más részein, fejlett városi kultúrával, ízléssel és igényekkel — mindennap összehasonlította a nagy német lapokat a vidéki magyar lapokkal, s azt vette kezébe, amely jobb volt. Az összehasonlítás természetesen az idegen lapok javára ütött ki. A szlovákiai magyar polgár pedig", sajnos, nem olyan, hogy a magyar lapot csak azért olvasná, mert magyar, keverékkultúrája nem teszi lehetővé a szigorú szelekciót.

Gyors, modern, fővárosi hírszolgálatot a vidéki lapok nem nyújthattak, a közönség pedig elsősorban azt követelte. Egy további tényező, amely a vidéki lapok legyengüléséhez vezetett, a bolsevizmus összeomlása után Szlovákiába került *magyar emigráns újságírók* szerepe volt. Erdélybe is sok emigráns költözött, de nem annyi s nem oly kitűnő újságzakember, mint Bécsibe vagy Csehszlovákiába. A bécsi emigránsok lapjainak piaca a közelség miatt elsősorban, a szlovákiai magyar lett, ide tudtak a legjobban, bekapcsolódni, itt éltek és itt működtek. Az Erdélybe ment emigránsok többnyire kisebb állásokban helyezkedtek el a meglévő lapoknál, a szlovenszkoíakat és a bécsieket nem engedték be egyelőre a konzervatív kis vidéki lapok, s Jgy történt, hogy az emigráció hatalmas erejű önálló sajtót szervezett, amely természetesen lekonkurálta, háttérbeszorította, letörte a vidéki lapokat. Emlekezetes az 1920—24 közötti idő emigrációs sajtójának hatalma. Két jól szerkesztett nagy napilap, a »*Bécsi Magyar Újság*« és a »*Jövő*« tízezres példányszámban jelent meg minden reggel a szlovákiai városokban. Kassán az emigránsok Ignotus, Szende Pál és sok más kitűnő pesti újságíró vezetésével megszervezték a »*Kassai Naplót*«, amely ebben az időben szintén emigráns orgánaumnak számított, ha több köze is volt környezetéhez, mint a bécsi lapoknak. Számos hetilap és folyóirat (»*Ember*«, »*Tűz*«, stb.) egészítette ki az emigráns napilapok tevékenységét, nem csoda, ha ebben az időben a szlovákiai magyar sajtó teljesen a talaj talán idegen újságok hatása alá került, s vele együtt a közönség is. Ez a hatás még ma is meglátszik, főleg a most 30—35 éveseken, akik az emigráns sajtó szellemében nőttek fel, mint például a híres »*Sarló*« ifjúsága is.

A szlovákiai »bodenständig« újságírók kezdetleges képességeikkel és eszközeikkel nem versenyezhettek az idegen hatásokkal és a pesti újságírókkal. Az utóbbiak természetesen elhanyagolták a helyi problémákat és szemük nosztalgiával vegyes gyűlölettel Pest felé nézett, ahonnan kiűzték őket, *ellenzéki magyarországi politikát csináltak*, nem törődtek az egyre égetőbbé váló kisebbségi problémákkal, lenézték azokat és csak Pestre, a pesti életre és a pesti helyi érdekű politikai szempontokra gondoltak. Éppen e túlzóan pesti beállítottságuk okozta, hogy érvényük fokozatosan gyöngült, amint fokozatosan erősödtek a helyi gondok, s ha nem tudtak kellő időben átalakulni »szlovenszkoíakká«, népszerűségük egyre jobban tűnt, újságjaikat nem vásárolták többé. Így történhetett, hogy 1922 körül már megérett a helyzet az *önálló csehszlovákiai magyar új-*

ságírás megteremtésére. Mozogni kezdett a föld, mindenütt ujság-alapítások lármája verte föl a csöndet. A régi stílus, vidéki lapok már letörtek az elmúlt négy év alatt (egyedül a sajátosan pozsonyi »Híradó« virágzott még egy ideig), kifejlesztésükre nom igen lehetett gondolni, új lapokat kellett teremteni. Kassán egy KöveS Illés nevű ügyes ujságember észrevette, hogy az emigránsok eltűnt iintellektualizmusa nem kell többé annak a szlovákiai magyar kisémbereknek, aki a háború utáni első prosperitásban éledezni kezdett, sőt az új demokratikus elvek alapján jobban bekapcsolódott a közéletbe, mint eddig. Kezdetleges tartalmú, de élénken szerkesztett bulvárlapot vetett a piacra, amely csakhamar (1924 körül) Szlovákia legnagyobb példányszámú magyar lapja lett. Ez a lap, a »Kassai Újság«, leverte az emigránsok »Kassai Naplóját« is. Közben az emigránsok belátták, hogy tisztára Tart pour l'art-os emigráns lapjaik konjunktúrára ideje elmúlt, s így szívesen vették a prágai kormány kezdeményezését, amely az emigránsok gyűlését a magyar kormány ellen ügyesen össze tudta egyeztetni a prágai érdekekkel, s megteremtette 1922-ben a »Reggelt«, az első nagyobbarányú csehszlovákiai magyar kormánylapot.

A jelentéktelen kezdetekből Érsekújvárról, Komáromból Pozsonyba került és megnőtt lap jelentette egy új magyar laptípus első példányát: a csehszlovákiai magyar kormánylapot. A típus, ismétlem, a magyar emigrációs sajtóból született meg, nélküle sohasem emelkedhetett volna érvényre. Prága kihasználta az emigránsok »demokratikus« világnézetét és magyarellenességet, hogy olyan sajtót teremtsen, amely a magyar antidemokráciát kívül-belül osztorozva (előbb csak kívül, azután egyre inkább hévül: a csehszlovákiai kisebbségi magyar politika viszonylataiban), a csehszlovák demokráciában lássa meg az ideált, azt dicsérje és propagálja. Az első ilyen lap a »Reggel« volt. Lecsúszott emigránsok szerkesztették, akik boldogok voltak, hogy alig módosított (csak éppen Prága szolgálatába állított) elveikkel az általános emigrációs-dekonjunktúrában biztos kenyérhez és laphoz jutottak. A »Reggel« 1922-től 1929-ig virágzott, sok pénzbe került, s fokozatosan a legjobb emigráns írók és újságírók írták. 1930 után azonban a lap emigránsírói iránya végleg tarthatatlanná vált és új alapokra kellett helyezni az időközben intézményessé vált magyar kormánylapot.

Amikor a »Reggel« megszületett, a másik oldalon a szlovákiai magyarság igazi politikai szervezete is kiépült, nehéz munkával sikerült a kádereket megteremteni s a magyarság politikai vezeterei végre hozzáláthattak ahhoz, hogy életrehívják az emigráns sajtó hatását ellensúlyozó igazi magyar, nagy központi sajtóorgánomot is. 1922-ben Prágában megalapították a »Prágai Magyar Hírlapot«. (Első száma 1922 június 1-én jelent meg.) Sokan hibáztatták, hogy a lap Prágában készül, tehát távol a szlovákiai magyarságtól, de a politikai megfontolások indokolták tették és a későbbi fejlődés (például a magyar kormánylap Prágába költözése) igazolta is ezt a helyválasztást. Mint »központi orgánus« szerepelhetett, a »főváros«

varázsával léphetett fel, s egyformán bebocsátásra talált Nyugat- és Kelet-Szlovákiában, holott egyébként éppen a magyar sajtó terén nagy úr tátongett a két országrész között: a pozsonyi lapok nem kellettek keleten, a kassaiak nyugaton. A Prágai Magyar Hírlap viszontagságos pályát futott be, amíg megnőtt. Nemcsak ellenzéki és hevesen magyar politikája okozott számtalan nehézséget, hanem technikai kiépítése is. Kezdetben Pestről hozott újságírókkal kísérleteztek a magyar pártok, de a külföldieket a helyi hatóságok kiutasították. A vidékről feljött zszurnaliszták nem igen tudtak komoly értelemben vett információs lapot írni, s így bizony az első években, 1922-től 1925-ig, sokat bukdácsolt a PMH, de időközben lassan-lassan gyökeret vert a helyi újságírás, új tehetséges és művelt újságírók kapcsolódtak a munkába. A PMH szerkesztését 1925-ben a legügyesebb szlovákiai szerkesztő, Dzurányi László vette át (a Kassai Naplótól került Prágába), aki számos előítéllettel szakítva jó újságírógárdát nevelt fel a lapnál. Ha nem ment másként, nem átalotta a legjobb emigráns újságírókat is bekapcsolni. Hozzáértő munkájával 1930-ig úgy kiépítette a PMH-t, hogy az nemcsak az emigráns lapok és a »Reggel« érvényét törte meg, hanem mind példányszámban, mind szellemben messze kiemelkedett a többi lap közül és magyarországi viszonylatban is kitűnő és egyéni stílusú újság lett.

Sajnos, Dzurányi László nagy képességei mellett a régi bohém vidéki újságíró számos hibáját nem tudta levetni, s így történt, hogy életmódja miatt összekoccanásba került a PMH. kiadóival, a magyar pártok vezetőségeivel, s mint minden ilyen magánösszekoccanásnak, ennek az elhidegülésnek is politikai ízt adtak a körülmények. Időközben a PMH teljesen legyűrte a Reggelt s a prágai kormány belátta, hogy a régi emigráns módszerekkel lehetetlen többé hatékony lapot szerkeszteni Szlovákiában és elhatározta a kormány-sajtó átszervezését. Kapóra jött a Dzurányi-ügy. A kormány tényleg meg tudta nyerni Dzurányi Lászlót az »aktivizimusniak«, mint Csehszlovákiában a kormánytámogatást nevezik, s a PMH volt főszerkesztője nem átalotta, hogy homlokegyenest más tendenciával volt gazdái és párthívei ellen a legkifogásolhatóbb eszközöktől sem visszariadó lapot szerkesszen. Ez a nagy törés 1932—33-ban következett be, amikor a világesemények miatt politikailag is nehéz lett a PMH helyzete. Dzurányi előbb Pozsonyban, majd prágai szerkesztőséggel, de Zsolnán nyomva, megindította és kiadta a »Magyar Újságot«, a megszűnt »Reggel« utódját. Kezdetben függetlenséget hirdetett az új kormánylap, hogy ne essék a Reggel hibáiba és magához édesesse Dzurányi nagy olvasótáborát, később azonban fokozatosan levette álarcát, amikor meglátszott, hogy vele sem ér el eredményt és *nyíltan az agrárpárt (Hodza) orgánuma lett*. Boldogulásának egyetlen oka az volt, hogy a zsidóság az 1933-as német események hatása alatt német lapok helyett ismét »liberális«, azaz a régi emigrációs stílusra emlékeztető magyar lapokat olvasott és részben eltávolodott a PMH-tól. A PMH-t egyébként 1933-ban és

1934-ben intranzigens magyar politikája miatt *három-három hónapra betiltotta a prágai kormány s ez is a Magyar Újság megerősödését segítette elő.* Dzurányi teljesen lemásolta a PMH stílusát (amit egyébként ő épített M), úgyhogy a két lap egyformán képviselte a kisebbségi magyarságban kialakult standard lapítípust, amelyről később még szó lesz.

Az olvasóközönség megoszlott: a zsidóság a Magyar Újságot olvasta, *az öntudatos magyarság kitarzott a PMH mellett.* így hát bármennyire szeretne volna is Dzurányi, a Magyar Újság nem tett szert politikai érvényre, lassan-lassan politikailag nem számító liberális bulvárlappá (riportlappá) fejlődött. Minél inkább erősödött a világfejlődés következtében a nemzeti érzés a csehszlovákiai magyarságban is, annál biztosabban szerezte vissza a betiltások ellenére régi rangját a PMH, s ma, amikor a kisebbség teljesen egységessé vált, *a PMH ugyanolyan abszolút érvényű és kimagasló szerepet tölt be, mint 1930-ban betöltött.*

A világháború és a helyzet miatt leszegényedő magyarság azonban egyre kevésbé bírta anyagilag a terhet, amit a PMH és a Magyar Újság-szerű nagy és drága lapok ráronak és új olcsóbb lapítípust kívánt. Ezt a hangulatot használta ki a kommunista párt magyar osztálya, amikor 1935-ben Mährisch-Ostriban megjelentette lapját, az olcsó *»Magyar Napot«.* Mährisch-Ostriban Szlovákia szempontjából jól fékszik: az ott megjelenő újság egyforma gyorsan éri el Kelet- és Nyugatszlovákiát. Az ottani jó nyomdaviszonyok miatt tehát az új lap sokkal fürgébb lehetett, mint a megj. elemese miatt nehézkes PMH (ez a lap este nyolckor jelenik meg Prágában, de csak másnap olvashatják igazi piacán, Szlovákiában és Kárpátalján, vagy akár az akkor Pozsonyban készülő (de később éppen technikai okokból nyomdájával Zsolnára költözött) Magyar Újság, s így ügyes szervezettségével elég jól elterjedt a szlovákiai piacon. Radikálisan baloldali, *»népfront«* politikájával a *»Magyar Nap«* képviseli most a harmadik szlovákiai politikai irányt, a nacionalista PMH.és az aktivista Magyar Újság mellett. De az előny, amit olcsó és jó megjelenése jelentett, nem maradt egyeduralgó, mert 'a magyar pártok a Magyar Nap ellensúlyozására Pozsonyban hamarosan kiadták az olcsó *»Új Hírek«-et,* amely a legjobb úton van, hogy a nagy és komoly PMH mellett és azt is kiegészítve olcsó és minden faluba eljutó fürgé néplappá fejlődjék. A baj csak az, hogy Szlovenszón kevés tényleg jó magyar újságíró van, s így nehéz hatásos és tetszetős lapot szerkeszteni

Politikai irányt és jelleget tehát csak ez a négy fő napilap képvisel. A nacionalista, ellenzéki és egyre inkább a komoly magyar irány egyetlen nagy lapjává váló PMH és pozsonyi olcsó mellék-lapja, az *»Új Hírek«,* a Prágában szerkesztett, de Zsolnán nyomott aktivista, kormánypárti és főleg csak zsidó körökben elterjedt Magyar Újság és a Mährisch-Ostriban megjelenő olcsó, harcias kommunista napilap, a *»Magyar Nap«.* — Érdekes megfigyelni, hogy *e lapok közül egyiknek szerkesztősége sincsen tulajdonképpen*

piacán, Szlovákiában, hanem kívül eső városokban. Sokan hibáztatják is ezt a fejlődést, miért a messze készülő lapok könnyen elvesztik a kontaktust a szlovákiai emberekkel és problémáikkal, de a helyzet így alakult, változtatni nehéz rajta, s a nyomdatechnikai, geográfiai és centrális politikai megfontolások a lapok kifejlesztésénél szemelláthatóan nagyobb szerepet játszottak, mint a szlovákiai környezet ereje.

A négy lapon kívül Pozsonyban, Kassán és Kárpátalján még több magyar napilap van, de ezek sem politikailag, sem színvonalbelileg nem igen számítanak. Pozsonyban az -»*Esti Újság*« jelenik meg (olcsó déli lap), Herczeg Gábor szerkesztésében, Kassán ugyanilyen riportlap jellegű a *Kassai Újság* (Köves Illés szerkeszti) s Ungváron a Havas Emil szerkesztésében megjelenő *Keleti Újság*. — Ha e hét csehszlovákiai magyar napilapot, a négy politikait és a három riportlapot, szemügyre vesszük, két típust ismerhetünk meg a kisebbségi sajtóban. E két típus *egy* évtized óta állandóan egyforma, még akkor is, ha új lapok keletkeznek és a régiéek elmúlnak. *Az első típus a politikai lap.* Határozottan egy irányt szolgál, többnyire párt vagy más kötöttsége van, sokkal határozottabban és merevebben szolgálja irányát, mint a budapesti orgánumok szokták, ennél fogva nehezekebb és hivatalosabb jellegű is. E szlovákiai politikai lapok tényleg olyanok, mint Pesten csak a »hivatalos lapok« szoktak lenni: pártjaik parancsait vakon teljesítik, szeretik a kommuniké-stílust, rendkívül vigyáznak az irányvonalra, a pártügyekre, tekintettel vannak a párttagokra, sa szórakoztató, »olvasnivaló« részt mellékesnek tartják. Semmiesetre sem pletykálnak, de kegyetlenek és vakok, ha a párt érdekei megkövetelik. A politikusnak és a pártvezetőségnek nagyobb szerepe van a szerkesztésben, mint az újságírónak; az utóbbi csak a végrehajtó közeg, nem kezdeményezhet, s nem alakíthatja az anyagot a saját technikai elképzelése szerint. E rendszernek hátrányai vannak, de előnyei is. Az újságíró ugyan hivatalnokká válik, aki jóformán aktaszám szerint intézi el a »befutó ügyeket«, de elmúlik a túlzott szenzációhajhászás, túlszínesség s a mellékes dolgok, a »pikantériák« keresése. Rendkívül megnehezíti s főleg egyhangúvá teszi a magyar újságíró munkáját Csehszlovákiában, hogy minden beérkezett anyagot le kell fordítania, mert a hírszolgáltatás idegen nyelven történik — s így a szerkesztőségek valóságos fordító irodákká válnak, ahol nagyrészt jó hivatalnokok ülnek, akiknek azonban vajmi kevés közük van a való élethez, mert nem élik át közvetlenül az eseményeket.

Ilyen körülmények között a pesti »riport« műfaja a második helyre szorult a politikai lapoknál, s előtérbe kerültek a »fontosabb reszortok«, főleg a kül- és a belpolitika. Ezen a téren a lapok alapsabb munkát végeznek, mint a pestiek. A belpolitika jó keresztmetszete lesz az ország belső történéseinek (természetesen pártpolitikai szemüvegen át nézve), s nem összpontosul annyira a politikai élet pikantériáira, mint a pesti újságírás. A pesti lapok módszereitől

azonban a legelütőbb az, ahogy a kisebbségi orgánumok a külpolitikai problémákat kezelik. Ezen a téren teljesen átvették a német és a vele rokon cseh módszert és rendkívül alaposan, szélesen, a kontinuitásra vigyázva foglalkoznak a világeseményekkel, az európai országok politikai fejlődésével. A lapok előterében mindig a külpolitika áll, ez a gerincük, ez a friss és a jól feldolgozott bennük. A magyar közönség kezdetben nemigen becsülte e stílust, később megszokta, s mivel a világesemények a sokat hányatott korban amúgyis izgalmasabbak, mint a legszebb pletykariport, ma már követeli s elsősorban ezt keresi lapjaiban. A szűk szlovákiai életben, a primitív társadalomban aránylag kevés olyan történik, ami lekötheti az általános figyelmet, az érdeklődés tehát a helyi dolgokról a nagy világtörténetekre terelődött. Ma a csehszlovákiai magyar lapok sokkal részletesebben foglalkoznak Európával, mint a magyarországiak, jobb áttekintést és szolidabb feltárlást adnak, mint — néhány kivétellel — a legtöbb pesti orgánum. A baj csak az, hogy túlzottan egyéni és politikai szemüvegen át nézik a történeteket. Ez főleg a kommunisták »Magyar Napra« áll, amely természetesen szélsőbaloldali agitációra használ fel mindent, s egész spanyol, kínai, abesszíniai számsorozatokot adott ki, hogy olvasóit Franco, Olaszország és Japán ellen hangolja. A Magyar Újság viszont minden világeseményt csak arra használ fel, hogy Prága igazát védje vele s így válik egyoldalúvá.

A szlovákiai lapok első típusa tehát e négy politikai lap (közöttük kettő olcsó néplapszerű és kettő nagyobb orgánum). A másik három lap: az »Esti Újság«, a »Kassai Újság« és a kis »Keleti Újság«, éppen az ellentétes típust képviseli. Eltúlozott bulvárlapok, a szoliditás minden kísérlete nélkül. Míg a politikai lapokban túlteng a kommuniké-szerű és az agitációs cikk, ezekben csupa »riportot« találunk s a legszabadosabb eszközöktől sem riadnak vissza, hogy a lenyomtatott anyag »érdekes« legyen. A valóság, az igazság, az erkölcs, a tapintat nem játszik szerepet, csak az érdekesség s a szerkesztőség mindent ehhez az alapelvhez fűsül hozzá. így hát néha felháborítóan hazugok s megtévesztők a közlemények, sebaj, mondja a szerkesztő, fő, hogy a közönség »beveszi«. Ezeket az újságokat nem támogatja párt, kénytelenek maguk megkeresni a kenyerüket és ezért a legerőltetettebb módon igyekeznek kiszolgálni a közönség ízlését. *Az pedig évről évre alacsonyabb lesz, mert senki sem tesz kísérletet a megnevelés érte.* Az egyik ilyen magyar lap már például hatszázadik folytatását közli egy hihetetlenül olcsó eszközökkel összetákolt pornográf Ferenc József és Erzsébet királyné regénynek, s e szekszuális gerjedelmeket ébresztő műalkotással elérte, hogy példányszáma a legmagasabbra szökjön a szlovákiai magyar lapok között. Sivár képe ez a magyar olvasóközönség leszállt ízlésének, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy e riportlapok hű olvasói ma már nemcsak a kisemberek közül kerülnek ki, hanem a magyar középosztályból, sőt egyre jobban onnan, s a vidéki nép inkább az olcsó politikai lapokat kezdi olvasni, a Magyar Napot és az Új Híreket.

A három »bulvárlap« (így nevezik magukat) szintén számol a kisebbség külpolitikai érdeklődésével és sok külpolitikát ad, de csak amolyan halandzsza-külpolitikát, amelynek sok köze nincs a valósághoz. Legújabbban a politikai érvényétől megfosztott aktivista »Magyar Újság«, amolyan átmeneti lappá kíván válni a politikai és a riportlap között, hogy visszahódítsa az elpártolt olvasókat. Egyelőre nem tudni, hogy az új stílussal való kísérletezés milyen eredménnyel fog járni.

A két laptípusnak megfelelő iskolázottságot mutatnak a szlovákiai magyar újságírók is. Vannak köztük iművelt és tájékozott emberek, akik már csaknem politikusok s inkább »közíróknak« szeretik magukat nevezni, mint újságírónak, s vannak »fürge riporterek«, akik viszont a felfokozott szimatnál és a másodrendű szenzációk hajhászásánál sokkal többet nem tudnak. Az első típus hibája, hogy lenézi az újságírás mesterségbeli részét s ennél fogva nehézkes, unalmas lesz. Ezenkívül gyakran az igazi publicisztikai készség is hiányzik belőlük s valóban nagyon a nagyzólon értékelő kisebbségi mértékkel kell (mérni, ha közíróknak óhajtjuk őket nevezni. A másik típus természetesen még műveletlenebb és gyakran súrolja a revolverújságírás határait. Ezek az utóbbiak fejlődtek ki a régi vidéki újságírásból, s számos másodrendű emigráns újságíró is közéjük szállt alá (míg a többi emigráns lassan felszívódott más pályákon, vagy elvándorolt). Az újságírói utánpótlás gyenge Szlovákiában. A kisebbségi újságírásnak koránt sincs meg az a varázsa, maint a pestinek, s a fiatal titánok nem igen tolakszanak körébe. (A fizetések a PMH-t és a Magyar Újságot kivéve gyengék.) Inkább a politika az, ami vonzza a fiatalokat, a legtöbb ambiciózus fiatalember csak ugródeszkának használja fel a sajtót, azonnal publicista akar lenni, a nagypolitikához szól hozzá vezércikkekben, s lenézi az újságírás mesterségbeli részét. Ennek következtében az újságok technikailag fokozatosan romlanak, s egyre veszedelmesebben túlteng bennük a politikai anyag masszája, aminek a politikusok, a szónokok és a közírók örülnek, de nem az olvasó, akit bármennyire be is neveltek a politikai olvasmányokba, mégis szívesen látná, ha komoly újSágjában is találna némi olvasnivaló »érdekes« anyagot, nehogy kénytelen legyen szórakozásképpen az egészen kezdetleges eszközökkel dolgozó »bulvárlapokhoz« nyúlni.

E cikkben csak napilapokról beszéltünk. Túl messze menne, ha felvázolnánk a szlovákiai folyóiratok történetét is, mert, sajnos, a szlovákiai folyóiratoknak inkább csak történelme van: az időszaki lapok megszületnek, feltűnést keltenek, meghalnak, ismét mások jönnek, ismét mások mennek s a jelenben alig létezik egy-kettő. A folyóiratok történelme érdekes, mert jellemző a kisebbségi nép szellemének alakulására, de most nem foglalkozhatunk vele. Elég, ha a mában megjelenő folyóiratokról emlékezünk meg néhány szóval.

Szlovákiában ma két olyan belletrisztikai havi folyóirat jelenik meg, amely nem akar mást, csak csendesen szórakoztatni. Ez a pozsonyi »Magyar Minerva«, s a Tátra könyvkiadó segédiapja a »Tátra«. Novellákat, könyvkritikákat, verseket közölnek, Gartenlaube-szerűen. Elterjedt asszony-folyóirat a »Nagyasszony«, amely a PMH kiadásában jelenik meg. Nagyobb igényű lap az ugyancsak havonta megjelenő »Új Élet« aktív katolikus folyóirat, a budapesti »Korunk Szava« szlovákiai mása. Színvonala magas, hangja bátor és tisztességes s gyakran eredményesen beleszólt olyan kérdésekbe, amelyek túlemelkednek a lap katolikus programján s az általános eszmei tisztázást segítették elő. Az »Új Élet« mögött a csehszlovákiai magyar katolikus fiatalság értelmiséginek kitűnően megszervezett és pompás eredménnyel működő »Prohászka Körei« állanak. Ez a csoportosulás kétségtelenül magyar ifjúságunk egyik legnagyobb aktív tételét jelenti, s reméljük, hogy még nagy szerep vár rá a kisebbségi életben. Havonként kétszer jelenik meg az »Új Szellem« kultúrpolitikai szemle, amely magasabb intellektuális szempontból igyekszik a (magyar és az európai kérdésekkel foglalkozni, a kisebbségi problémakört tisztázni és kiépíteni, s a kisebbségi értelmiséget tájékoztatni a kor szellemi rugóiról. A lapot e sorok írójája szerkeszti.

De térjünk vissza a napilapokra. Néhány *technikai és statisztikai* kérdéstről kell még beszélni. Szlovénzón körülbelül 50.000 magyar napilap-példány fogy el naponta. Elég kicsi szám, ha meggondoljuk, hogy az ugyancsak 800.000 főnyi svájci franciák 200.000 lappéldányt fogyasztanak. Átlag minden tizenhatodik emberre jut tehát egy újság (Magyarországon sem sokkal jobb az arány), míg a cseheknél például minden hetedikre. Ami örvendetes, egyedül az, hogy a szám emelkedőben van. Az államfordulat után — 1920-22 között — szintén körülbelül 50.000 példány fogyott, azután lecsökkent — 1932-ben — 35.000-re, azóta ismét emelkedik. Az emelkedés természetesen nem a komolyabb politikai lapok javára könyvelhető, hanem az olcsó és a szenzációhajhászó riport-napilapok javára, amelyek elszaporodtak s a pozsonyi például egy-egy »szenzációsabb« napon 15—18.000 példányt is elad. A komoly lapok közül a *Prágai Magyar Hírlapnak van a legnagyobb és a legbiztosabb példányszáma*, s különösen előfizető-stokkjá alkot olyan hatalmas és erős blokkot, amit nem egy pesti lap (megirigyelhetne. Az újabb idők fejlődése, a nemzeti öntudat ébredése természetesen rendkívül használ e lapnak, amely éppen legújabb példányszámában is messze túlszárnyalja vetélytársait és belső erőben és öntudatban is nő. A magyarság egyre inkább tudatára ébred annak, hogy a PMH az egyetlen kisebbségi orgánus, amely közösséget vállalt a magyar nemzeti ügygel, nem áll idegen nemzet vagy ideológia szolgálatában és bátran és szívósan hirdeti a független magyar politikát. Információi az

egyetlenek, amelyek magyar szempontból megbízhatók és központi jellegénél fogva egyformán eljut minden magyarhoz Csehszlovákiában. A PMH-nak a kisebbségi politika szempontjából óriási jelentősége van, ő a tengely, a kristályosító erő s egyetlen magyar lap sem létezik sehol, amely olyan nagy és nehéz, s oly eredményes és hatásos nemzeti missziót végez, mint ez a messze idegenben, hihetetlenül súlyos körülmények között készülő bátor magyar napilap. Az aktivista »Magyar Újság« és a kommunista »Magyar Nap« példány^ama már kisebb, míg a magyar egyesült párt néplapja, az »Új Hírek« csak most fejlődik. A riportlapok közül a pozsonyi »Esti Újság« vezet. A hajdan vezető »Kassai Újság« ma gyengébb. Az ungvári »Keleti Újág« kis példányszámú, s a kis magyar vidéki lapok stílusában szerkesztett.

Magyarországi lapot a csehszlovákiai magyar nemigen olvas. Évről évre idegenebb előtte e lapok hangja. Szerepet játszik ebben természetesen az is, hogy csak bizonyos irányzatú budapesti lapok érkezhettek Csehszlovákiába. Leginkább a városi zsidóság olvasta eddig a kávéházakban a beengedett pesti liberális lapokat, őket érdekelték a kis pesti pletykák, színházi történetek és zsidó-keresztény háborúskodások, amiket a lapok bravúros stílussal és egy metropolitán zsurnalisztika minden kellékévei tálaltak fel. A zsidóság még mindig jelentős részét alkotja a csehszlovákiai magyar olvasónak, mert ha nem is érez magyarul, szereti a pesti lapok színvonalát és a magyar újságírás stílusát, amely az övé és a szájíze szerint való. (Ez magyarázza meg a Színházi Élet szlovákiai elterjedtségét is.) Különösen azóta tért vissza a zsidó olvasó a «magyar lapokhoz, amióta német lapot nem vesz a kezébe. Előbb főleg bécsi és prágai (ostrai) német lapokat olvasott. (A kitűnő Prager Tagblatt ennek ellenére még mindig nagy konkurrenciája a magyar lapoknak.) A csehszlovákiai zsidóság lapja most a Magyar Újság, amely olvasóinak legalább 80 százaléka magyarnyelvű, de nem magyar érzelmű zsidó. A PMH olvasóköre a régi és az új magyar középosztály. Egy időben megvolt a veszély, hogy az újság olvasói egyszerűen »kiöregednek«, mert a fiatalság elorientálódik a kissé régiesízü és maradi PMH nacionalizmusától. Amióta azonban a nemzeti érzés modernebb kiadásban újjáéledt s a PMHD is alkalmazkodni tudott az áramlat-hoz, ez a veszély elmúlt. Igen sok szlovák hivatalnok és polgár olvassa rejtve és titokban a PMH-t: számukra ez a lap a legjobb információs orgánus, ahonnan összevontan az ellenzéki véleményt is megismerhetik. A szlovákiai magyar köznép a politikai nevelés következtében egyre nagyobb számban kapcsolódik az újságolvasók közé: hajdani apátiája a közügyek iránt megszűnt és érdeklődése megnőtt. Az egyszerű ember természetesen válogatás nélkül az olcsó lapokat olvassa, mert a PMH, amelynek ára hétköznap 1.20, vasárnap Ke (21, illetve 35 magyar fillér), vagy a Magyar Újság és a Kassai Újság, amely 1 Kc-ba kerül, drága és a 40—60 filléres (7—10 magyar fillér) »Új Híreket, »Magyar Napot«, »Esti Újságot«

keresi. Az árkülönbség nagy, igaz, a terjedelem is más. A PMH vasárnap például 28 oldal terjedelemben jelenik meg, s négyoldalas mélynyomású melléklete van, hétköznap a Magyar Újság 12 oldal terjedelmű. A kis lapok 4—8 oldalt adnak rendszeresen, az Esti Újság 12 oldalt is.

Összefoglalásként csak egyet szögezünk le: a csehszlovákiai magyar újságírás kinőtt a vidéki zsurnalisztikából s legyőzte azt az álfejlődést, amit az emigráns-újságírók honosítottak meg benne, sokat tanult, némileg hozzáidomult környezeté stílusához, de egyre autonómabb lesz és legújabbban egyre határozottabban halad az öntudatosan magyar nemzeti újságírás felé.

Szvatkó Pál.